

Nr B 46

Utlåtande i anledning av riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen avser utrikes tjänsteresor.

(5:e avd.)

Statsutskottet får härmed underställa riksdagens prövning riksdagens år 1957 församlade revisorers berättelse, i vad den avser utrikes tjänsteresor, jämte i anledning därav till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden.

Under civildepartementet, § 48, har revisorerna upptagit frågan om en begränsning av den nuvarande omfattningen av utrikes tjänsteresor och vissa därmed sammanhängande spörsmål (del I, s. 525—532).

Revisorerna lämnar inledningsvis en redogörelse för gällande bestämmelser på förevarande område och därefter en översikt av en undersökning, som revisorerna verkställt rörande omfattningen av utrikes tjänsteresor inom statsförvaltningen.

För egen del anför revisorerna följande.

Utrikes förrättningar och tjänsteresor ha med tiden nått en betydande omfattning i statsförvaltningen. Som den lämnade redogörelsen utvisar kunna de årliga kostnaderna för denna verksamhet uppskattas till över 2 miljoner kronor, varav drygt hälften faller på utgifter för traktamenten och hotellrum. Stickprovsmässiga undersökningar ge emellertid vid handen, att antalet tjänsteresor till utrikes ort och kostnaderna därför kraftigt variera olika myndigheter emellan. Somliga myndigheter redovisa naturligt nog icke några eller mycket obetydliga sådana utgifter, medan på andra områden utrikes resor för många av befattningshavarna ingå nära nog som ett reguljärt inslag i verksamheten. Vanligast förekommande äro dylika resor inom försvarsförvaltningarna samt de tekniska verken. Ett mycket stort antal förrättningar utom riket vid ifrågavarande myndigheter sammanhånga med kontrollverksamhet eller avtalsförhandlingar i anslutning till verkens materielanskaffningar eller annan dylik verksamhet. I övrigt avse utlandsresorna i regel sådana ändamål som deltagande i internationella konferenser, studiebesök, överläggningar med motsvarande utländska myndigheter i gemensamma frågor m. m.

Den stegrade resefrekvensen får ytterst ses mot bakgrunden av det behov av ökad kontakt och information på det internationella planet, som blivit en följd av den snabba och genomgripande samhällsutvecklingen på de flesta verksamhetsområden. Revisorerna förbise ingalunda heller det stora värde som utrikes resor i allmänhet måste sägas ha, även när det gäller den statliga verksamheten. Därigenom erhållas impulser och erfarenheter av ofta mycket stor betydelse för berörda myndigheters arbete. Å andra si-

dan kan man knappast undgå att uppmärksamma, att de utrikes resorna regelmässigt draga betydande kostnader. Revisorerna ha också vid sin granskning av det införskaffade materialet blivit övertygade om att besparingar borde stå att vinna på förevarande område, utan att därigenom förutsättningarna för och utbytet av de ifrågavarande resorna skulle i det väsentliga behöva rubbas. Sålunda ha revisorerna fått det intrycket, att utrikes resor på sina håll blivit en mer eller mindre slentrianmässig form för viss kontaktverksamhet. Även i andra, mindre kostnadskrävande former torde emellertid icke sällan finnas möjligheter att nå samma syften. Det torde exempelvis icke vara nödvändigt att vid avtalsförhandlingar eller kontrollverksamhet i samband med materiellanskaffningar, där regelbundna förbindelser upprätthållas med viss leverantör, göra särskild resa. Skriftväxling eller reklameringar i vanlig ordning torde i sådana fall vara till fyllest. I många fall torde vidare ändamålet med ett studiebesök kunna tillgodoses på annan väg. På det tekniska området finnes exempelvis god tillgång till aktuella facktidskrifter, vilka i samlad form förmedla samma material som eljest skulle inhämtas på en internationell kongress eller vid ett studiebesök. Revisorerna vilja sålunda framhålla vikten av att de möjligheter till en begränsning av den ifrågavarande reseverksamheten, vilka ur nu angivna synpunkter erbjuda sig, bättre tillvaratagas.

Ur kostnadssynpunkt särskilt angeläget är också, att en avvägning kommer till stånd beträffande de befattningshavare som företaga dessa resor. Antalet resedeltagare bör i många fall kunna begränsas, och endast befattningshavare i sådan ställning utväljas som ha det närmaste ansvaret för viss verksamhet. Onödigt är t. ex. att beordra flera deltagare, representerande samma verksamhet, till ett studiebesök eller en kongress. De erfarenheter som därvid inhämtas torde i stället t. ex. i föredrags- eller promemorieform eller på annat lämpligt sätt kunna delges samtliga av verksamheten berörda, hemmavarande tjänstemän. Angeläget är också att det enskilda personalvalet sker med omsorg och med hänsyn till vad som kan komma verket bäst till godo. Exempelvis ha revisorerna uppmärksammat fall, där vederbörande kort tid efter en utlandsresa avgått ur tjänst med ålderspension eller eljest lämnat verket.

Även om revisorerna sålunda anse, att en begränsning av den nuvarande omfattningen av utrikes resor utan skada kan komma till stånd, vill det å andra sidan synas, som om möjligheter till vissa lättnader skulle föreligga. F. n. äga i regel myndigheterna icke befogenhet medgiva tjänsteresa till utrikes ort. Bortsett från försvarets myndigheter och de tekniska verken ha icke några generella bemyndiganden av sådant slag givits.

Revisorerna vilja ifrågasätta, om icke en annan ordning här skulle kunna övervägas, då garantier mot missbruk torde kunna skapas, även om myndigheterna tillerkännas vissa ökade befogenheter på förevarande område. Det torde exempelvis vara möjligt att för myndigheter, där utlandsresor sedan gammalt förekommit och där sådana också i en given omfattning bedömas som nödvändiga för verksamhetens utövning, anslå härför erforderliga medel under särskilt maximerat anslag eller anslagspost, varvid åt myndigheten överlämnas att inom denna ram fritt disponera medel för utrikes resor. Beloppet torde få avvägas i samband med den årliga budgetbehandlingen. Den föreslagna metoden torde med särskild fördel kunna tillämpas vid resor till de övriga nordiska länderna. På ett flertal områden — skolväsendet, hälsovården, socialvården — upprätthållas sålunda f. n. reguljära förbindelser med dessa länder, och medel för resor i detta fall plågar av Kungl. Maj:t anvisas till ungefär samma storlek årligen.

Slutligen vilja revisorerna uttala önskvärdheten av att även redovisningsmässigt kostnaderna för de ifrågakvarande resorna bättre uppmärksammas. F. n. anvisas dylika medel i vissa fall från materiel- eller liknande anslag, i andra fall åter från anslag till extra utgifter m. m. Behov föreligger att kunna bättre överblicka medelsåtgången för dessa ändamål, varför en enhetligare redovisning av kostnaderna bör eftersträvas.

Revisorerna få framhålla angelägenheten av att åtgärder snarast vidtagas i av revisorerna nu berörda avseenden.

Utlåtanden har avgivits av *försvarets civilförvaltning, armétygförvaltningen, marinförvaltningen, flygförvaltningen, järnvägstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statskontoret och riksräkenskapsverket* (del II, s. 551—563).

Utskottet. Under § 48 av sin berättelse har riksdagens år 1957 församlade revisorer riktat vissa anmärkningar mot omfattningen av utrikes förrättningar och tjänsteresor och ansett att en begränsning av reseverksamheten utan skada kan genomföras, varvid besparingar på förevarande område skulle kunna vinnas. Revisorerna säger sig ha fått det intrycket, att utrikes resor på sina håll blivit en mer eller mindre slentrianmässig form för viss kontaktverksamhet. Enligt revisorernas mening borde exempelvis vid avtalsförhandlingar och kontrollverksamhet i samband med materielanskaffningar skriftväxling eller reklameringar i vanlig ordning kunna vara till fyllest, och vidare borde ändamålet med studiebesök i många fall kunna tillgodoses på annan väg, t. ex. genom studium av aktuella facktidsskrifter. Ur kostnadsynpunkt finner revisorerna det särskilt angeläget, att en avvägning kommer till stånd beträffande de befattningshavare som företar här ifrågakvarande resor; antalet resedeltagare bör i många fall kunna begränsas och endast befattningshavare i sådan ställning utväljas som har det närmaste ansvaret för viss verksamhet. Å andra sidan framkastar revisorerna den tanken, att de nuvarande huvudsakligen till försvarets förvaltningsmyndigheter och de tekniska verken knutna generella bemyndigandena att föranstalta om utrikes tjänsteresor borde kunna utsträckas att gälla även andra statliga myndigheter, under förutsättning att erforderliga garantier mot missbruk tillskapas. Det borde enligt revisorerna vara möjligt att för vederbörande myndighet anslå för ändamålet erforderliga medel under särskilt maximerat anslag eller anslagspost, varvid åt myndigheten skulle överlämnas att inom denna ram fritt disponera medel för utrikes resor. Beloppet skulle få avvägas i samband med den årliga budgetbehandlingen. Slutligen uttalar revisorerna önskvärdheten av att även redovisningsmässigt kostnaderna för resorna bättre uppmärksammas.

Revisorernas förslag på förevarande punkt har föranlett genmälen från ett flertal myndigheter. Bland annat har framhållits att reseverksamheten inte torde kunna ersättas med skriftväxling eller tidskriftsstudier. De militära myndigheterna liksom även vissa av de tekniska verken pekar på den i allt snabbare takt fortskridande utvecklingen, vilken motiverar besök på ort och ställe för att ta del av senaste rön och erfarenheter inom respek-

tive materielområden. I fråga om tidskriftsstudierna hänvisas till att de tekniska landvinningarna utomlands frisläpps för publicering ofta först efter det lång tid förflutit. Flera av ämbetsverken delar emellertid revisorernas åsikt rörande nödvändigheten av en begränsning av antalet resedeltagare. Statskontoret ifrågasätter om inte en viss kontroll på förevarande område skulle vinnas genom att myndigheterna ålades att årligen till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelser rörande antalet under året företagna utrikes tjänsteresor, uppgift om deltagarantalet i varje resa, ändamålet med densamma, den tid resan tagit i anspråk samt resekostnadernas storlek. Vidare kunde enligt ämbetsverkets mening förtjäna övervägas, om inte nattraktementen med visst för varje land fastställt belopp borde införas i stället för gällande system med ersättning för styrkta kostnader för hotellrum. Beträffande förslaget om införande av generellt bemyndigande för samtliga myndigheter att — där utlandsresor brukat förekomma och ansetts nödvändiga för verksamhetens utövande — inom ramen för maximerat anslag själva besluta om utrikes resor, erinrar statskontoret om att denna anordning föreslagits vinna tillämpning beträffande internordiska resor.¹ I vidare mån anser ämbetsverket generellt bemyndigande beträffande utrikes resor — utöver vad som nu gäller — inte böra komma i fråga. Beträffande frågan om en mera enhetlig redovisning av kostnaderna för utrikes tjänsteresor erinrar riksräkenskapsverket om att även kostnaderna för tjänsteresor inom riket f. n. bestrids dels från omkostnadsanslag, dels från sakanslag, övningsanslag m. m. Frågan bör därför upptagas i ett vidare sammanhang.

För egen del finner utskottet det inte uteslutet att vissa besparingar kan stå att vinna på förevarande område, även om, såsom flera myndigheter understrukit, reseverksamheten knappast torde kunna i någon nämnvärd utsträckning ersättas med skriftväxlingar och tidskriftsstudier. Sålunda delar utskottet revisorernas uppfattning rörande angelägenheten av att i möjligaste mån begränsa antalet resedeltagare, så att inte exempelvis flera deltagare representerande en och samma verksamhet beordras till ett studiebesök eller en kongress. Ett verksamt medel att uppnå åsyftade begränsningar och besparingar på förevarande område synes utskottet vara att, på sätt statskontoret föreslagit, ålägga myndigheterna att årligen till Kungl. Maj:t inkomma med närmare redogörelse för reseverksamhetens omfattning under det gångna året. Däremot kan utskottet inte dela statskontorets uppfattning därom, att det gällande systemet med ersättning för styrkta kostnader för hotellrum bör ersättas med nattraktementen med för varje land bestämda belopp. Beträffande revisorernas förslag om införande av generellt bemyndigande för samtliga myndigheter att — där utlandsresor plägat förekomma och ansetts nödvändiga för verksamhetens utövande — inom ramen för maximerade anslagsposter själva besluta om utrikes tjänsteresor, anser utskottet en dylik utvidgning inte ligga i linje med revisorernas förslag i övrigt. Vad slutligen angår frågan om en mera enhetlig redovisning av kostnaderna för utrikes tjänsteresor, synes densamma på av riksräken-

¹ Numera genomfört

skapsverket anförda skäl böra upptagas till behandling i ett vidare sammanhang.

Som resultat av sina överväganden i förevarande fråga får utskottet föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anför.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför.

Stockholm den 11 juli 1958

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Statens offentliga utredningar 1958:11

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herr Gillström, fröken Andersson, herrar Birger Andersson, Boman, Thun, Pålsson, Bergman, Holmqvist, Sundelin, Rikard Svensson, Bertil Petersson, Palme, Lodenius och Anders Johansson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Pettersson i Degerfors, Thapper, Rubbestad, Jansson i Kalix, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, fröken Elmén, fröken Olsson, herrar Cassel, Nihlfors, fru Thorsson, herr Bohman och fröken Vinge.